

ศรีรายา: อัตลักษณ์ของชุมชน และมรดกทางวัฒนธรรม

รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Siriwan.s@chula.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย มีดังนี้ คือ 1) ศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชน 2) ศึกษากลุ่มสังคมและวัฒนธรรม และ 3) ศึกษามรดกทางวัฒนธรรมทางด้านสถาปัตยกรรม วิธีการศึกษา ได้แก่ 1) การศึกษาจากเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง 2) การสำรวจทางกายภาพและการรังวัดอาคารแบบคร่าว และ 3) การสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในชุมชน และผู้ที่เคยมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจสัมพันธ์กับชุมชนแห่งนี้

ชุมชนศรีรายาเป็นชุมชนสังคมพหุวัฒนธรรมที่อยู่อาศัยร่วมกันอย่างสันติ ได้แก่ ชาวเล มุสลิม จีน และไทย ตั้งอยู่ทางใต้ของเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่ ในอดีตศรีรายาเป็นเมืองท่าการค้าและเมืองหน้าด่านในทะเลอันดามัน ที่มีเส้นทางเดินเรือเชื่อมโยงกับภูเก็ต ตรัง กระบี่ ปันัง สิงคโปร์ และยังคงเคยเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอลันตา ต่อมา เมื่อมีการตัดถนนเพชรเกษมเข้ามาใกล้ชายฝั่งทะเลใน พ.ศ. 2490 ทำให้การใช้เรือลดลง ชุมชนนี้จึงค่อย ๆ หมดความสำคัญทางเศรษฐกิจลงทีละน้อย และใน พ.ศ. 2541 ที่ว่าการอำเภอลันตาได้ย้ายไปตั้งที่เกาะลันตาน้อย อย่างไรก็ตาม ชุมชนตลาดศรีรายายังมีมรดกทางวัฒนธรรมทางด้านสถาปัตยกรรมที่มีอัตลักษณ์ อาทิ อาคารที่ว่าการอำเภอลันตา บ่อน้ำเก่า ที่ว่าการไปรษณีย์ ศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ประภาคาร ศาลเจ้า บ้านพักข้าราชการ ห้องแถวไม้ยาว ซึ่งเรียกกันว่า “บ้านยาว” ซึ่งยังคงเหลืออยู่แต่ที่ชุมชนนี้เท่านั้น องค์ประกอบดังกล่าวเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนศรีรายาที่ควรสงวนรักษา และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ผลของการศึกษานี้ จะสามารถใช้เป็นเอกสารอ้างอิงในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนต่อไป

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ มรดกทางวัฒนธรรม สังคมพหุวัฒนธรรม ศรีรายา

Sriraya: Community Identity and its Cultural Heritage

Assoc. Prof. Dr. Siriwan Silapacharanan

Department of Urban and Regional Planning, Faculty of Architecture, Chulalongkorn University

Siriwan.s@chula.ac.th

ABSTRACT

The objectives of this study are to study: 1) the historical development of Sriraya, a community in Krabi Province in Southern Thailand; 2) Sriraya's social groups and their culture; and 3) the cultural heritage of the community. The methodologies are: 1) documentary studies of both primary and secondary sources; 2) physical survey and preliminary building measure works; and 3) interviews of local residents and people who had worked with the community.

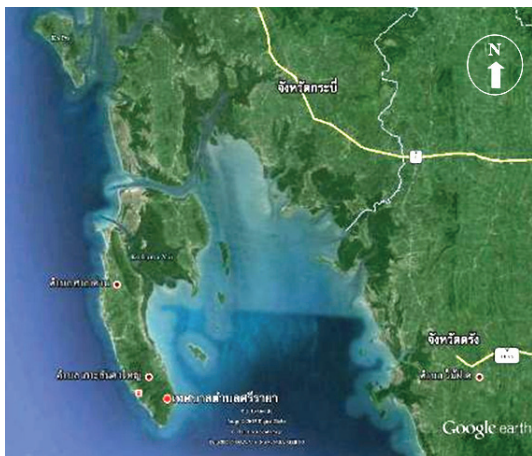
Sriraya exemplifies the harmonious co-existence of multiple races: Muslim, Chinese, Thai and Moken (sea gypsy), and other minor cultures. With its location in the south part of Ko Lanta Yai, Krabi Province, this community grew as a trading and frontier town on the Andaman coast. This town was on the trading routes that connected Krabi with Phuket, Trang, Penang and Singapore. Subsequently, Sriraya was selected as the location for the Ko Lanta District Ofce. The construction of Phetchakasem Road in 1957 to facilitate the transportation along the coastline marked the end of the heyday of the boat. As a result, Sriraya began to lose its importance and the District Ofce was relocated to Ko Lanta Noi in 1988. Nonetheless, this community still maintains its architectural uniqueness. The old District Ofce is now the museum exhibiting the local way of life. The old wells, the post ofce, the statue of Admiral Prince Abhakara Kiartiwongse, Prince of Chumphon, the lighthouse, the shrines, the civil servants' houses and the 30- to 80-meter-long rowhouses known as the "long house" still boast their unique architectural features. These community elements altogether constitute the cultural heritage of Sriraya which should be conserved for the pride of the community as well as a case study for vernacular architecture. The ndings can be used as reference to the conservation of community architecture as well.

Keywords: Identity, cultural heritage, multicultural society, Sriraya

บทนำ

ชุมชนศรีรายาเป็นตลาดการค้าที่อยู่ทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะลันตาใหญ่ อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ มีฐานะเป็นเทศบาลตำบล มีพื้นที่ 0.81 ตร.กม. เคยเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอเกาะลันตาในสมัยที่ใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก ในอดีต ศรีรายาเป็นชุมชนฐานน้ำ (water-based community) ที่พึ่งพาการเดินทางโดยทางเรือ และมีฐานเศรษฐกิจที่สัมพันธ์กับทรัพยากรทางทะเลและป่าชายเลน นอกจากนี้ ยังเคยเป็นท่าเรือรับส่งสินค้าระหว่างเกาะปอ เกาะลันตาน้อย กันตัง (จังหวัดตรัง) ภูเก็ต ปันัง และสิงคโปร์ โดยที่การเดินทางโดยทางเรือได้หมดความสำคัญลงทีละน้อย เมื่อระบบถนนได้พัฒนาขึ้นในช่วง พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา จึงมีการใช้เรือขนานยนต์จากบ้านหัวหิน ในอำเภอคลองท่อม มาที่เกาะลันตาน้อย และข้ามแพขนานยนต์อีกทอดหนึ่ง ไปยังบ้านศาลาด่าน เกาะลันตาใหญ่ (ภาพที่ 1)

ชุมชนศรีรายา เป็นชุมชนที่มีหลายกลุ่มชาติพันธุ์อยู่อาศัย และพึ่งพากันในทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างสมานฉันท์ ได้แก่ มุสลิม อูรักละไวย คนจีน และคนไทย สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนในทางกายภาพของชุมชน ได้แก่ ที่อยู่อาศัย อาคารราชการ ศาลเจ้า ท่าเรือ ศาลกรมหลวงชุมพรเขต

ภาพที่ 1: ที่ตั้งของชุมชนตลาดศรีรายา
ที่มา: www.google.co.th

อุตสาหกรรม บ่อน้ำ สวนสมรม (สวนผสม) โดยมีภูเขาเป็นฉากหลัง ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต (living heritage) มีอัตลักษณ์ และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมของเกาะลันตาใหญ่อีกด้วย โดยมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ลันตาเมืองเก่า” (Lanta Old Town)

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ คือ 1) ศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชน 2) ศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรม และ 3) ศึกษามรดกทางวัฒนธรรมทางสถาปัตยกรรม วิธีการศึกษาได้แก่ 1) การศึกษาจากเอกสารชั้นต้นที่ค้นพบในที่ว่าการอำเภอเกาะลันตา (เดิม) และเอกสารชั้นรอง 2) การสำรวจทางกายภาพ และการรังวัดอาคารบ้านยาวแบบคร่าว และ 3) การสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในชุมชน และผู้ที่เคยมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจสัมพันธ์กับชุมชนศรีรายาในอดีต

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์

เกาะลันตาปรากฏในแผนที่โบราณที่เขียนขึ้นในช่วงปลายกรุงศรีอยุธยา เกาะนี้เป็นที่รู้จักในหมู่นักเดินเรือชาติต่างๆ ที่ผ่านบริเวณนี้ คนจีนเรียกเกาะนี้ว่า “ลูนตัสซู” หมายความว่า เกาะที่มีภูเขาเป็นแนวยาว ส่วนชาวเลเรียกว่า “ปูเลาส่าตัก” หมายความว่า เกาะที่มีหาดเป็นแนวยาวเช่นกัน ส่วนนักเดินเรือชาวอาหรับเรียกเกาะนี้ว่า “จ๊านันลันตา” หมายความว่า ลันตาใต้ (กลีน คงเหมือนเพชร, 2544) เส้นทางเดินเรือบริเวณเกาะลันตาจึงมีความเชื่อมโยงกับกรุงศรีอยุธยา มะริด ระนอง ภูเก็ต กันตัง ปันัง และสิงคโปร์ ต่อมาในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สินค้าขาออกโดยเรือสำเภาจากบริเวณนี้ส่วนใหญ่เป็นของป่า รังนก ถ่านไม้ ฯลฯ

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ใน พ.ศ. 2415 มีการยกฐานะเมืองปากไสเป็นเมืองกระบี่ ในขณะนั้นเกาะลันตามีฐานะเป็นหมู่บ้าน ขึ้นกับแขวงเมืองคลองพน และต่อมาใน พ.ศ. 2444 ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอเกาะลันตา

อนึ่ง ที่มาของชื่อชุมชนศรัทธา มาจากหาดหน้าชุมชน บ้านศรัทธานี้ ชาวเลเรียกว่า “ปาไทรายา” แปลว่า หาด หลวง หรือหาดเจ้านา

วัวเรื่อน และปลาเป็นอาหารโปรตีนหลักของคนศรัทธา ดังนั้น จึงต้องซื้อสินค้าจากกระบี่ ได้แก่ ข้าวสาร น้ำตาลเกลือ ขนหม ลูกอม (ภาพที่ 2 และ 3)

ในช่วงก่อนสงครามเอเชียบูรพา หรือสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการเดินเรือกลไฟเพื่อขนส่งสินค้าและผู้คน ระหว่าง ภูเก็ต-กระบี่-เกาะลันตา-กันตัง-ปีนัง จำนวน 6 ลำ ชื่อ เรือมีดังนี้ เรือต๋องโห เรือสินสงอัน เรือเกาะภูเก็ต เรือพังงา เรือเกาะอ้ง และเรือถลาง

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484-2488) ประเทศไทยยินยอมให้ญี่ปุ่นยกทัพผ่านไปยังประเทศพม่า กองทัพญี่ปุ่นได้ใช้เกาะลันตาเป็นฐานพักเรือเพื่อขนส่ง น้ำมันไปยังเมืองมะริด และควบคุมเส้นทางเดินเรือใน ทะเลอันดามัน ยังมีเหตุการณ์เรือสำเภาจีนและเรือสินค้า ระหว่างภูเก็ตและกันตังถูกฝ่ายสัมพันธมิตรยิงเช่นกัน และใน พ.ศ. 2486-2487 ได้เกิดโรคไข้ทรพิษ (โรค ผีตาข) ระบาดในเกาะลันตา ที่ชุมชนศรัทธาก็มีคนตาย ทุกวัน ไม่ว่าจะเป็นพระ ผู้ใหญ่ เด็ก ทั้งคนจีนและคน มุสลิม ผลของโรคระบาดทำให้ผู้คนส่วนใหญ่ย้ายที่ดินและอพยพออกไปอยู่ที่อื่น เช่น เกาะสาหร่าย เกาะอาดัง เกาะ หลีปะ เมื่อโรคระบาดหมดไปคนกลุ่มนี้จึงอพยพกลับมา ที่ศรัทธาดังเดิม

การสร้างถนนเพชรเกษมในภาคใต้ได้มาถึงจังหวัดกระบี่ ในช่วง พ.ศ. 2490 มีผลให้เกิดการสร้างถนนสายย่อยในพื้นที่ใกล้เคียงในขณะเดียวกันได้ทำให้การใช้เรื่อน้อยลง ดังนั้น บทบาทของชุมชนศรัทธาทางเศรษฐกิจการค้าจึงค่อยๆ ลดลง การเป็นเมืองด่านภาษีก็หมดไป เมื่อสำนักงานศุลกากรที่บ้านศรัทธา ได้ย้ายไปที่ปากน้ำ กระบี่ในเวลาต่อมา และที่ว่าการอำเภอเกาะลันตาได้ย้ายไปที่บ้านหลังสอต เกาะลันตาน้อย ใน พ.ศ. 2541 เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 สุขาภิบาลเกาะลันตาใหญ่ได้ยกฐานะเป็นเทศบาล

ตำบลใน พ.ศ. 2542 จึงได้ใช้อำเภอเดิมซึ่งเป็นที่ว่าการ อำเภอเกาะลันตาเป็นที่ทำการ และในระยะต่อมาได้ใช้อำเภอเดิมของสำนักงานศุลกากรเกาะลันตา เป็นที่ทำการเทศบาลจนกระทั่งปัจจุบัน

สภาพสังคมและวัฒนธรรม

ชุมชนศรัทธา ประกอบด้วย 3 ชุมชนย่อย คือ ชุมชนตลาดศรัทธา ชุมชนหัวแหลม และชุมชนท่าคลอง มีประชากรในเขตเทศบาล 677 คน และ 270 ครัวเรือน (กรมการปกครอง, 2555) ในปัจจุบันประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประมง ค้าขาย และบริการท่องเที่ยว ผู้คนที่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลเกาะลันตาใหญ่มี 4 กลุ่ม คือ

ภาพที่ 2: บ้านศรัทธาในอดีต

ภาพที่ 3: การเดินทางด้วยเรือไปขึ้นฝั่งที่บ่อม่วงในอดีต ที่มา: พ.ต.ท.เนิ่น ชัยสวัสดิ์

1. ชาวเล อพยพมาอยู่อาศัยในเกาะลันตา เป็นกลุ่มแรก ในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยมีถิ่นฐานเดิมที่เมืองไทรบุรี รัฐ Kedah ในสหพันธรัฐมาเลเซีย และสันนิษฐานว่าเคยอยู่ อาศัยในเกาะต่างๆในประเทศอินโดนีเซีย เป็นชาวเลที่ เรียกตนเองว่า “อูรักลาไวกัย” หากินกับทะเลตามชายฝั่ง นับถือผี (animism) ปัจจุบันตั้งบ้านเรือนอยู่ริมทะเลที่ ชุมชนหัวแหลมทางด้านใต้ของเขตเทศบาล นอกจากนี้ยังมีชาวเลที่อยู่อาศัยบริเวณใกล้เคียง คือ ที่บ้าน สังกะอูและ เกาะปอ (ภาพที่ 4)

2. ชาวมุสลิม เป็นกลุ่มที่สองที่อพยพมาอยู่ในเกาะลันตา โดยมาจากรัฐกลันตัน ในมาเลเซีย ในสมัยที่อังกฤษเข้าไป มีอิทธิพลในมาเลเซีย จึงเกิดความไม่สงบ บางครอบครัว อพยพจากเมืองสตูล ซึ่งเป็นกลุ่มที่อพยพมาช่วงหลัง (ภาพที่ 4)

3. ชาวจีน ส่วนใหญ่เป็นคนจีนฮกเกี้ยนและจีนไหหลำ อพยพมาจากมณฑลกว่างตุงทางใต้ของประเทศจีนด้วย สาเหตุต่างๆ ได้แก่ การสงคราม และมีปัญหาขาดแคลน อาหาร บ้างก็เดินทางไปยังเกาะปันัง แล้วจึงอพยพมาอยู่ ที่เกาะลันตา บางกลุ่มก็อพยพจากจีนเข้าสู่กรุงเทพแล้วจึง นั่งรถไฟสายใต้เดินทางไปยังกระบี่และตรัง แล้วจึงเข้าสู่ เกาะลันตาซึ่งเป็นการอพยพช่วงหลัง พ.ศ. 2490 (ภาพ ที่ 5)

4. ชาวไทย หรือคนสยาม เข้ามาอยู่ที่เกาะลันตาโดยเป็น ข้าราชการ ครู เป็นกลุ่มที่เข้ามาหลังสุดที่เข้ามาทำงานใน หน่วยราชการ อย่างไรก็ตามคนจีนกับคนไทยก็มีการกลืน กลาย (assimilation) โดยการแต่งงาน จึงมีการรับเอา ประเพณีของอีกฝ่ายไว้ด้วยกันจนแยกไม่ออก

แต่ตระกูลของคนจีนในชุมชนตลาดศรีรายา อาทิ เช่น แซ่ หลิม (นามสกุลไหวพริบ) แซ่แต้ (นามสกุลวิจิตรรังสี) แซ่ฮ่วย (นามสกุลอ่อนหวาน) แซ่เฮี้ยว (นามสกุลตุลา ธิษ) แซ่ตัน แซ่อ่อง ส่วนชาวเลนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานนามสกุลให้กับชาวเล เช่น นามสกุลช้างน้ำ ทะเลลึก หาญทะเล

ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในท้องทะเลในแถบนี้ ดึงดูดผู้คนกลุ่มต่างๆ อพยพเข้ามาอยู่อาศัย ชุมชนศรีรายา

จึงเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม (multicultural society) ที่ กลุ่มคนหลายชาติพันธุ์อยู่อาศัยอย่างสมานฉันท์ ต่าง พึ่งพาอาศัยในทางเศรษฐกิจ และสังคม เช่น ชาวเลมี อาชีพจับปลา ไปงมหอยแถบเกาะมุก เกาะโหลง คนมุสลิม ทำประมง ทำนา ปลุกผัก ถนอมในการต่อเรือขนาดเล็ก ส่วนคนจีนมารับซื้อของทะเล ทำโป๊ะจับปลา ทำปลาเค็ม ทำหอยนางรมตากแห้ง หอยมุก และปลิงทะเลตากแห้ง จีนฮกเกี้ยนถนัดงานไม้ เป็นช่างไม้สร้างบ้าน ต่อเรือวน ดำ เรือวนลาก เรือวนเข้าหวาย (สำหรับจับปลา จาระเม็ด) ทั้งนี้ ก่อนจะออกเรือ ก็จะทำพิธีเช่นไหว้ด้วย หัวหมู หรือไก่ เพื่อให้จับปลาได้มาก เมื่อบ้านใดจัดงาน ก็มีผู้มาช่วยงานจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ด้วยเสมอ

ภายหลังจากการคมนาคมทางบกแพร่หลายขึ้นในภาค ใต้ ชุมชนตลาดศรีรายาก็เริ่มหมดความสำคัญทาง เศรษฐกิจที่ละน้อย เริ่มต้นจากการที่ชาวประมงนำปลา ไปส่งที่แปปลาแถบคลองพน และบ่อม่วง ที่อำเภอ คลองท่อม ผู้คนเริ่มอพยพไปทำมาหากินบนฝั่งตามเมือง ต่างๆ โดยปรกติลูกหลานคนจีนจะกลับมาเยี่ยมบ้านใน เทศกาลตรุษจีน และสารทจีน อย่างไรก็ตามคนจีนใน ตลาดศรีรายาก็ยังรักษาประเพณีไว้อย่างเคร่งครัด ยัง นิยมกินเจในช่วงเดือนสิบ ในสมัยก่อนในช่วงออกพรรษา ยังมีการชักพระทางบก โดยมีไม้ทำเป็นหัวและหาง พญานาค และเล่นชักคะเย่กัน ในด้านพิธีกรรม คนจีน ก็ใส่บาตรและนิยมเผาศพแบบคนไทยมากขึ้น

ภาพที่ 4: ชาวเล และชาวมุสลิมในเกาะลันตา

มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ

ชุมชนตลาดศรียา ประกอบด้วยมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติคำว่า “มรดกทางวัฒนธรรม” มีการให้คำจำกัดความที่แตกต่างกันบ้าง UNESCO ให้ความหมายว่า วิถีวัฒนธรรมของคนในยุคปัจจุบันและในอดีต แม้มีการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาที่ผ่านมาและเป็นมรดกตกทอดมายังคนรุ่นปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยมรดกที่เป็นรูปธรรม (tangible heritage) เช่น โบราณสถาน อาคารสิ่งก่อสร้าง และมรดกที่เป็นนามธรรม (intangible heritage) เช่น ภาษา ศิลปะการละคร ดนตรี วรรณกรรม (UNESCO, (n.d.): online) นอกจากนี้ The Council of Europe ยังให้ความหมายว่า มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติทำให้เกิด “sense of identity” หรือ “ความรู้สึกที่เป็นอัตลักษณ์” ที่ทำให้ชุมชนนั้นมีความแตกต่างจากชุมชนอื่นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศและกระแสโลกาภิวัตน์ (Council of Europe, (n.d.): online)

มรดกทางวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม

แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ ที่อยู่อาศัย อาคารราชการ และสิ่งก่อสร้างอื่นๆ

1) ที่อยู่อาศัย เป็นบ้านที่ใช้ในการประกอบอาชีพไปในตัว เช่น รับประทานอาหารทะเล คำขาย ฯลฯ บ้านเรือนใน

ตลาดศรียามีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน กล่าวคือ เป็นห้องแถวที่มีความยาวเป็นพิเศษเรียกว่า “บ้านยาว” คือมีความยาวประมาณ 20 เมตร ถึง 80 เมตร ส่วนหน้าบ้านมีทางเดินใต้อาคาร (colonnade) หรือทางใต้เรียกเป็นภาษาจีนว่า “หยังคากี้” ซึ่งเหมาะกับภูมิอากาศท้องถิ่นที่มีฝนตกประมาณ 8 เดือน ในช่วงบางวันมีแดดกล้า และทางเดินใต้อาคารยังใช้เป็นที่นั่งพักผ่อนและพูดคุยกับเพื่อนบ้านได้ด้วย (ภาพที่ 6) บ้านยาวในตลาดศรียามีประมาณ 70 หลัง ตั้งเรียงรายอยู่ 2 ฝั่งถนนประมาณ 200 เมตร บ้านยาวแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มบ้านยาวฝั่งทะเล และกลุ่มบ้านยาวฝั่งสวน

ก. กลุ่มบ้านยาวฝั่งทะเล เป็นบ้านยาวที่มีขนาดยาวเป็นพิเศษ เนื่องจากมีข้อจำกัดไม่มากนักในการขยายความยาวของตัวบ้านที่ยื่นออกไปในทะเล ตัวอย่างเช่น

- บ้านยาวของโกจ้าย เป็นอาคารพักอาศัยสูง 2 ชั้น สร้างด้วยไม้ หลังคามุงสังกะสี ในอดีตบ้านหลังนี้มีอาชีพรับซื้ออาหารทะเล ดังนั้น จึงมีสะพานทอดยาวไปยังชายฝั่งเพื่อเป็นท่าขึ้นปลา และยังใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งในการตากปลาแห้ง รวมทั้งพื้นที่เก็บของ อาคารหลังนี้มีรูปแบบเช่นเดียวกับห้องแถวในเมืองต่างๆ ในภาคใต้ เช่น สงขลา ภูเก็ต รวมทั้งห้องแถวในเมือง ปันัง และมะละกา ซึ่งสร้างในยุคต้นศตวรรษที่ 20 แต่มีความยาวมากเป็นพิเศษ

ภาพที่ 5: (ชายและขวา) คนจีนที่ศรียาในยุคก่อน
ที่มา: พิพิธภัณฑ์ชุมชนเกาะลันตา

บ้านยาวของโกจ่ายกว้าง 6.70 เมตร แบ่งเป็นทางเดิน เข้าบ้านด้านในและตัวห้องโถง อาคารยาวรวม 73 เมตร แบ่งเป็น 6 ช่วง คือ (ภาพที่ 7)

- ช่วงแรก ยาวประมาณ 20 เมตร เป็นทางเดิน หน้าบ้านยาว 3 เมตร ตัวบ้านชั้นบนเป็นห้องนอน ห้องน้ำ ชั้นล่างเป็นห้องโถง

- ช่วงที่ 2 ยาวประมาณ 4 เมตร เป็นที่ว่าง ระหว่างอาคารช่วงแรกกับอาคารด้านใน เรียกว่า “อ้อมแจ้” ใช้เป็นโตะทำงาน รับแขก พื้นที่ปลูกต้นไม้ บ่อน้ำ ห้องน้ำ และพื้นที่ซักล้าง

- ช่วงที่ 3 ยาวประมาณ 10 เมตร เป็นอาคาร ชั้นเดียว ประกอบด้วย ห้องนั่งเล่น ห้องครัว

- ช่วงที่ 4 ยาวประมาณ 12 เมตร ประกอบด้วย ห้องพักผ่อน ห้องเก็บของ และห้องน้ำ

- ช่วงที่ 5 ยาวประมาณ 14 เมตร เป็นอาคาร บ่อเพาะเลี้ยงปลิงทะเล และกุ้งมังกร

- ช่วงที่ 6 เป็นสะพานไม้ทอดออกไปในทะเล ยาว ประมาณ 13 เมตร

ในปัจจุบัน บ้านหลังนี้มีได้รับซื้อปลาอีกต่อไปและไม่ได้ ทำการค้าหน้าบ้านอีกต่อไป ดังนั้น จึงมีการปรับพื้นที่ อาคารจากเดิมอยู่ข้าง ให้เหมาะกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน เช่น การกันห้องนอนให้มากขึ้นเพื่อเป็นที่พักของลูกหลานที่

กลับมาเยี่ยมบ้าน การสร้างกันสาดบางส่วนในบริเวณ อ้อมแจ้ (อ้อมแจ้: พื้นที่เปิดโล่งเพื่อรับแสงแดด มักเป็นพื้นที่ บ่อน้ำ พื้นที่ซักล้าง ห้องน้ำ) (ภาพที่ 8)

- บ้านยาวของโกยี่ เป็นอาคารพักอาศัยสูง 2 ชั้น หลังคามุงกระเบื้องลอนคู่ สร้างด้วยไม้ หน้าบ้านมีทาง เดินใต้อาคาร ตัวบ้านกว้างประมาณ 7 เมตร แบ่งเป็น 2 ช่วงเสา คือบ้านยาวหลักที่กว้าง 4 เมตร และ เรือนด้าน ข้างที่ต่อเติมกว้าง 3 เมตร ความยาวของบ้านยาวรวม 18 เมตร โดยมีระเบียงด้านหลังอาคาร (ภาพที่ 9)

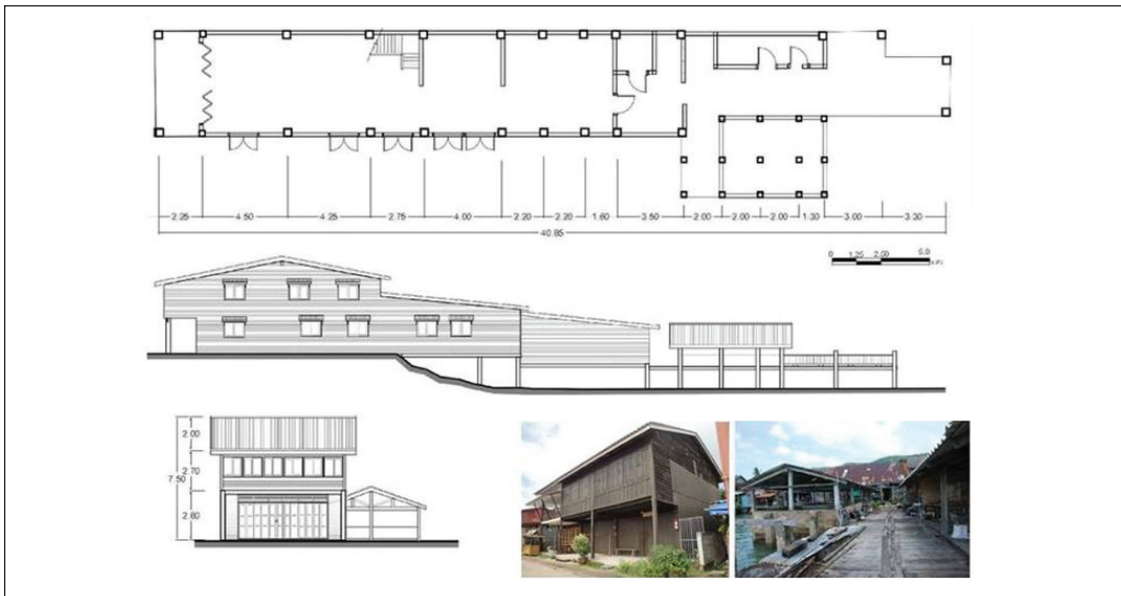
ข. กลุ่มบ้านยาวฝั่งสวน เป็นบ้านยาวที่ตั้งอยู่ริมถนน ฝั่งสวน หันหน้าเข้าหาทะเล มีสวนผสมอยู่ด้านหลัง

- บ้านยาวหนึ่งช่วงเสา เป็นบ้านพักอาศัยสร้าง ด้วยไม้ หลังคาเป็นกระเบื้องลอนคู่ ด้านหน้ามีทางเดินใต้ หลังคาสูง 2 ชั้น กว้างประมาณ 7.5 เมตร ยาว 20 เมตร แบ่งเป็น 2 ช่วงคือ ช่วงแรกเป็นอาคาร 2 ชั้น ยาว 13 เมตร และช่วงที่ 2 เป็นอาคารชั้นเดียวที่ต่อเติมภายหลัง (ภาพที่ 10)

- บ้านแถวสองช่วงเสา เป็นอาคารพักอาศัย 2 ชั้น สร้างด้วยไม้ หลังคามุงสังกะสีกว้างประมาณ 7.6 เมตร แบ่งเป็น 2 ช่วงเสา ด้านหน้ามีทางเดินใต้อาคาร ช่วงที่เป็นระเบียง กันด้วยลูกกรงเหล็ก ตัวบ้านยาว 15.25 เมตร ข้างบนเป็นห้องนอน มีระเบียงด้านหน้า และด้านข้างมีบันได 2 ข้าง ส่วนด้านล่างเป็นโถง (ภาพ ที่ 11)

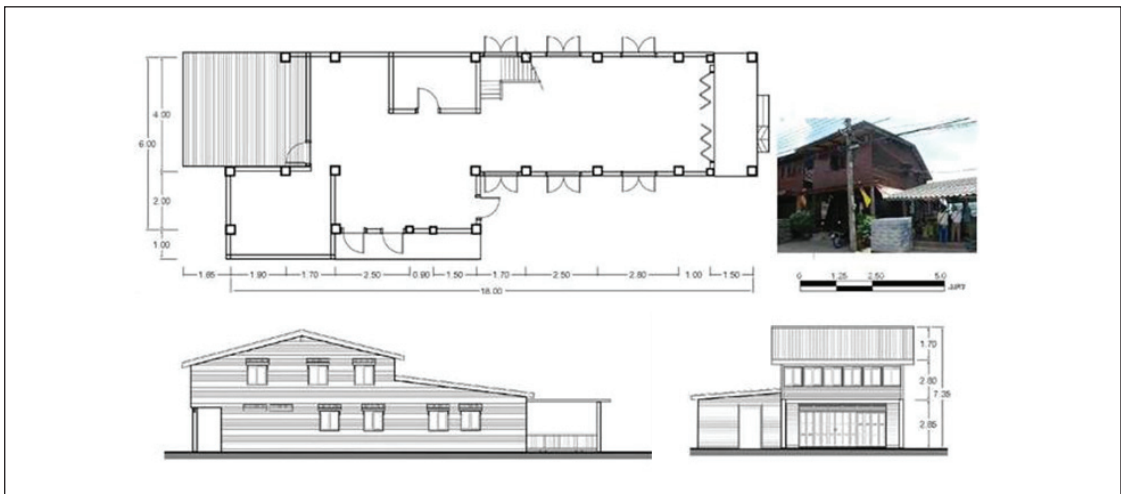
ภาพที่ 6: บ้านยาวที่ศรีราชามีทางเดินใต้อาคารหน้าบ้าน

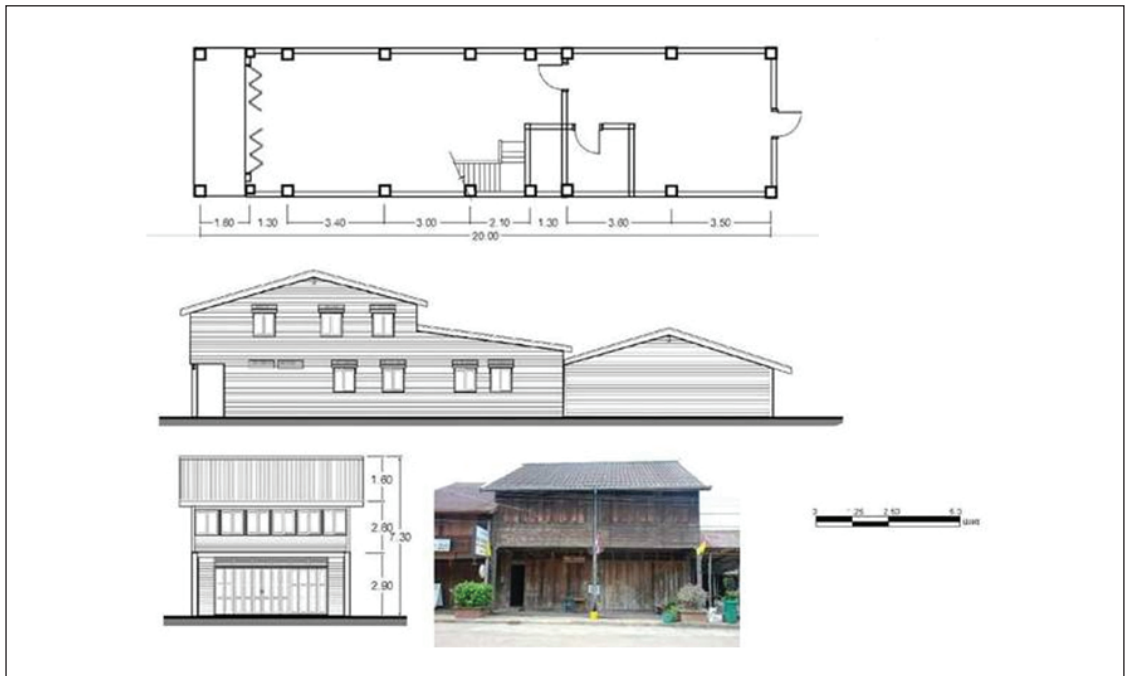
ภาพที่ 7: บ้านยาวโกจ้าย ผังพื้นและรูปตัด

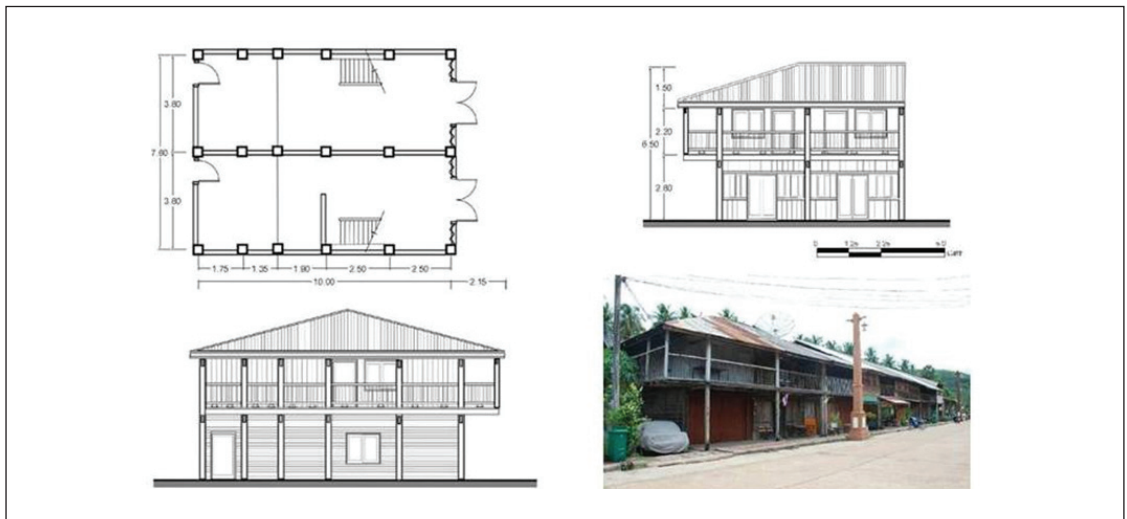
ภาพที่ 8: การปรับพื้นที่บริเวณอิมแจให้เป็นพื้นที่ทำงานและรับแขก

ภาพที่ 9: บ้านยาวโกย ผังพื้นและรูปตัด

ภาพที่ 10: บ้านยาวหนึ่งช่วงเสา ผังพื้นและรูปตัด

ภาพที่ 11: บ้านยาวสองช่วงเสา ผังพื้นและรูปตัด

2) อาคารราชการ ชุมชนตลาดศรีรายยังมีสถานที่ราชการซึ่งเป็นอาคารเก่า สร้างด้วยไม้ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ ซึ่งในท้องถิ่นอื่นได้รื้อทิ้งไปมากแล้ว เป็นอาคารขนาดเล็กที่สร้างยกพื้นสูงเหนือระดับพื้นดิน เช่น บ้านพักผดุงครรภ์ บ้านพักสาธารณสุข บ้านพักพศดี (ภาพที่ 12)

- บ้านพักผดุงครรภ์ เป็นอาคารชั้นเดียว ยกพื้นสูง 0.60 เมตร สร้างด้วยไม้ หลังคากระเบื้องลอนคู่ มี 2 ห้อง มีระเบียงด้านหน้าและด้านหลังอาคาร
- บ้านพักสาธารณสุข เป็นอาคารชั้นเดียว ยกพื้น

สูง 2.40 เมตร สร้างด้วยไม้ มีบันไดทางขึ้นและระเบียงด้านหน้า และมีบันไดด้านหลัง ตัวบ้านแบ่งเป็น 3 ช่วง เสา มีห้อง 3 ห้อง และโถงกลาง

- บ้านพักพิศดี เป็นอาคารชั้นเดียวยกพื้น 2 ระดับ สร้างด้วยไม้ ด้านหน้ามีบันได ตัวเรือนยกพื้นสูง 2.30 เมตร ด้านหลังตัวเรือนยกพื้นสูง 1.50 เมตร มี 3 ห้อง และโถงกลาง

นอกจากนี้ ยังมีอาคารสำนักงานเทศบาลเกาะลันตาใหญ่ ซึ่งเป็นเรือนยกพื้นสูงประมาณ 1 เมตร กว้างประมาณ 10 เมตร ยาว 14.30 เมตร หันหน้าออกทะเล (เดิมเป็นอาคารสำนักงานศุลกากรเกาะลันตา) และยังมีสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 29 (เกาะลันตา) เป็นอาคารยกพื้น หันหลังให้ทะเล กว้าง 10.65 เมตร ยาว 11.75 เมตร

3) สิ่งก่อสร้างอื่นๆ ยังมีอาคารและสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของชุมชนฐานน้ำริมทะเล ได้แก่

- ศาลเจ้าสามต่องอ้ง ตั้งอยู่ฝั่งสวน หันหน้าออกทะเล เป็นอาคารไม้ชั้นเดียว กว้าง 5.4 เมตร ยาว 10.8 เมตร ภายในประดิษฐานเทพเจ้าที่เคารพของชุมชน ในปัจจุบันยังมีการทรงเจ้าอยู่บ้าง (ภาพที่ 13)

- ศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ตั้งอยู่บริเวณหน้าสะพานท่าเรือ หันหน้าเข้าหาทะเล (ภาพที่ 14)

- พิพิธภัณฑ์ชุมชนเกาะลันตา เป็นอาคารสองชั้นที่เคยเป็นอาคารราชการขนาดใหญ่ที่สุดในเกาะลันตา เป็นสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคม เดิมเป็นที่ว่าการอำเภอเกาะลันตา ซึ่งสร้างใน พ.ศ. 2444 และใช้เป็นที่ทำการจนถึง พ.ศ. 2541 แล้วจึงย้ายไปตั้งที่บ้านหลังสวด เกาะลันตาน้อย ต่อมาเมื่อเกิดเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิ วันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2546 เกาะลันตาใหญ่ได้รับผลกระทบ จึงมีการฟื้นฟูชุมชนและได้มีการปรับปรุงอาคารหลังนี้โดยจัดสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนเกาะลันตา และเปิดดำเนินการในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2550 เพื่อ

แสดงประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนเกาะลันตา (ภาพที่ 15)

- ท่าเรือและสะพาน ตัวสะพานเดิมเคยได้รับความเสียหายในคราวเกิดธรณีพิบัติภัยสึนามิเมื่อ พ.ศ. 2546 หลังจากนั้นจึงได้รับการซ่อมแซม นอกจากนี้ ยังมีประภาคารจำลองในบริเวณด้านข้างสะพาน (ภาพที่ 16)

- ที่ทำการไปรษณีย์เกาะลันตา เป็นอาคารชั้นเดียวขนาดเล็ก ตั้งอยู่ใกล้กับสถานีดับเพลิง

- สมาคมชาวเกาะ เป็นอาคารไม้ชั้นเดียวขนาดเล็ก ใช้ในการพักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชน

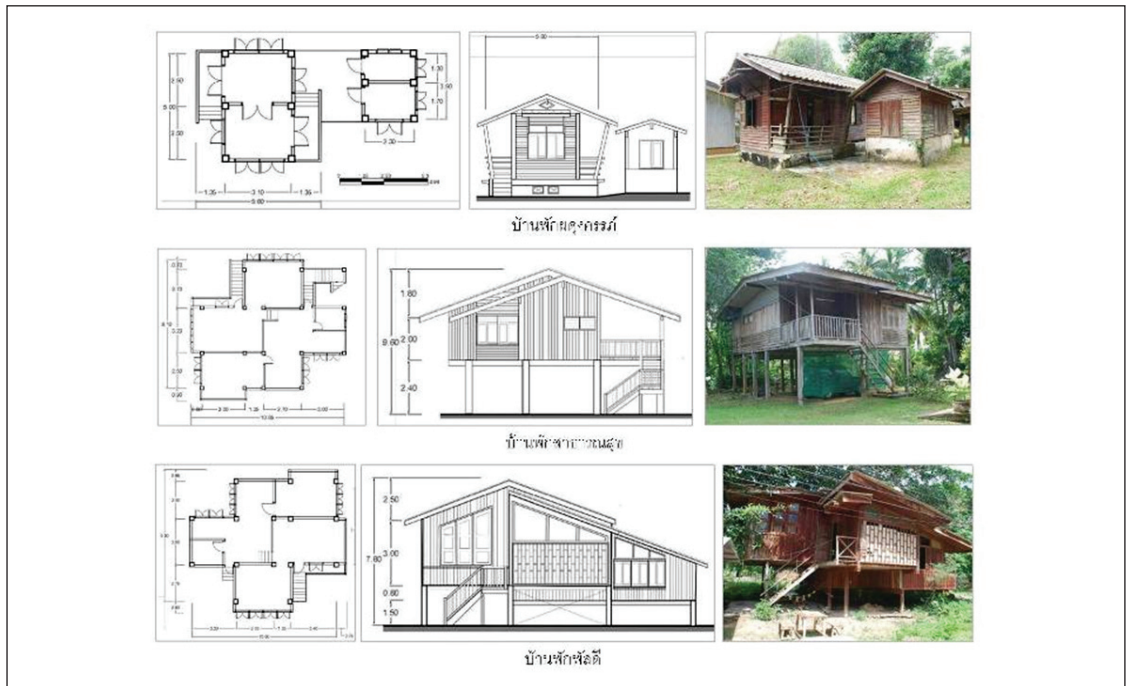
มรดกทางวัฒนธรรมด้านธรรมชาติ

ชุมชนตลาดศรีรายา ตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่มีภูมิทัศน์สวยงาม ดังนี้ (ภาพที่ 17)

1) ชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกของเกาะลันตาใหญ่มีคลื่นลมสงบ เหมาะกับการเป็นที่ตั้งของชุมชนประมง และเป็นการเรือขนถ่ายสินค้าและผู้คนที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง เช่น เกาะปอด ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านศรีรายาประมาณ 4 กิโลเมตร

2) สวนผสม และสวนยาง สวนผสมที่ตั้งอยู่หลังบ้านในชุมชนศรีรายา ภาษาล้านนาได้ เรียกว่า “สวนสมรม” โดยมีไม้หลักเป็นมะพร้าว และมีไม้ผลอื่นประกอบ เช่น มะม่วง กล้วย หนามทุเรียน เงาะ ละมุด ฯลฯ (ภาพที่ 18) โดยมีหลักฐานในสมุดบันทึกประจำวันของสำนักงานที่ว่าการอำเภอเกาะลันตาว่า ทางราชการพยายามส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกมะพร้าว ส่วนสวนยางมีการปลูกในพื้นที่เชิงเขา ซึ่งปลูกภายหลังโดยกลุ่มมุสลิม

3) ภูเขา ตลาดศรีรายามีภูเขาลันตาเป็นฉากหลัง อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเกาะลันตาซึ่งอยู่ทางใต้สุดของเกาะ

ภาพที่ 12: บ้านพักข้าราชการ

ภาพที่ 13: ศาลเจ้าสามตองอ่อง

ภาพที่ 14: ศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์

4) คลอง ชุมชนตลาดศรีรายามีลำคลองขนาดเล็กที่มีต้นน้ำจากเขาลันตาไหลผ่านไปลงทะเล 5 สาย คือ คลองหัวแหลม คลองน้ำตก คลองศรีรายา คลองใสโน และคลองเทศบาล

5) บ่อน้ำจืด ในอดีตน้ำจืดมีความสำคัญต่อการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมทะเล มีบ่อน้ำจืด ดังนี้ คือ

– บ่อหลวง หมายถึง บ่อน้ำหน้าอาคารที่ว่าการอำเภอเกาะลันตาเดิม ปัจจุบัน มีฝาปิดปากบ่อ

ภาพที่ 15: ชาวเล ชาวมุสลิม ชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนในเกาะลันตาในพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์ชุมชนเกาะลันตา

ภาพที่ 16: (ซ้าย) สะพาน ท่าเรือ (ขวา) ประภาคารจำลอง

ภาพที่ 17: (ซ้าย) ภูมิทัศน์บ้านศรีรายาจากฝั่งทะเล (ขวา) ภูมิทัศน์ด้านหน้าสะพาน

ภาพที่ 18: สวนสมรม

- บ่อนายอำเภอ ตั้งอยู่หลังที่ว่าการนายอำเภอ (เดิม)

- บ่อกงสี ตั้งอยู่ในสวนสมรมด้านหลังห้องแถวฝั่งสวน โดยลูกเรือสำเภาและชาวบ้านช่วยกันขุด ในอดีตมีชาวบ้านไปตักน้ำกันมากเนื่องจากตั้งอยู่ใกล้กับกลุ่มบ้าน

ในอดีต บ่อน้ำเป็นจุดพบปะของคนในชุมชนที่มารอดักน้ำ จึงเป็นที่พบรักของคนหนุ่มสาว การที่น้ำในบ่อผุดออกมาที่ละน้อย ชาวบ้านจึงเรียกว่า “น้ำตาผุด” โดยปรกติน้ำในบ่อมีความลึกจากปากบ่อประมาณ 1.20 เมตร (ภาพที่ 19) ในบางปีที่น้ำทะเลขึ้นสูงในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม ทำให้น้ำในบ่อมีความกร่อยสูง น้ำตาผุดจึงไม่พอใช้ ชาวบ้านส่วนหนึ่งจึงต้องไปตักน้ำในช่วงเวลากลางคืนเนื่องจากมีคนน้อยกว่า โดยใช้ทางมะพร้าวสุ่มไฟข้าง

ภาพที่ 19: (ซ้าย) บ่อหลวงและ (ขวา) บ่ออำเภอ

ภาพที่ 20: กระบวยตักน้ำ

บ่อเพื่อให้แสงสว่าง อุปกรณ์ที่ใช้ตักน้ำเรียกว่า “ดีมี” เป็นกระบวยตักน้ำมีหูหิ้ว ทำจากวัสดุธรรมชาติ เช่น กาบหมาก (ภาพที่ 20)

บ่อน้ำได้หมดความสำคัญลงเมื่อมีการบริการประปาในชุมชน ประมาณเมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา จึงมีความพยายามในการอนุรักษ์บ่อหลวง ซึ่งตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าที่ว่าการอำเภอดเดิม ปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑ์ แต่บ่อน้ำอื่นๆ ขาดการดูแลรักษา

6) ต้นไม้ ต้นไม้เก่าแก่ในชุมชนศรีรายา อยู่ในบริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอกะลันตา (หลังเก่า) ประกอบด้วย ต้นตะแบก และต้นสะแก และยังมีต้นตะเคียนทอง ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปลูกเพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินเยือนชุมชนศรีรายา เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2535 นับ

เป็นต้นไม้มรดก (heritage tree) ของชุมชนศรีรายาที่ควรอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่กับชุมชนตลอดไป (ภาพที่ 21)

บทบาทชุมชนและการรักษาอัตลักษณ์

ชุมชนตลาดศรีรายาได้หมดความสำคัญจากการเป็นเมืองท่าการค้าทางทะเลในฝั่งอันดามัน เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งเริ่มหมดไป การพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมเชื่อมต่อระหว่างเกาะลันตา และพื้นที่บนฝั่งของจังหวัดกระบี่ได้เริ่มขึ้นเมื่อมีการใช้แพขนานยนต์ ทำให้บ้านศาลาด่านซึ่งอยู่ทางเหนือของเกาะลันตาใหญ่เป็นจุดเชื่อมต่อการคมนาคม และขณะเดียวกันได้พัฒนาศูนย์กลางตลาดการค้าบนเกาะ นอกจากนี้ ยังเป็นจุดแวะพักนักท่องเที่ยวซึ่งเริ่มประมาณ พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา มีผลให้ชุมชนตลาดศรีรายาเกิดความซบเซาทางเศรษฐกิจ ร้านค้าได้ปิดตัวลง และมีผู้คนอพยพไปทำมาหากินที่อื่น บ้านเรือนที่เป็นบ้านยาวจึงขาดการใช้งานและขาดการอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพที่ดี

การเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติภัยสึนามิ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ทำให้บ้านเรือนที่อยู่ด้านฝั่งทะเลบริเวณชุมชนหัวแหลม และบริเวณตลาดศรีรายาได้รับผลกระทบเช่นกัน แม้ว่าจะไม่รุนแรงมาก หลังจากนั้น มีกลุ่มมูลนิธิชุมชนไท นักวิชาการ อาจารย์จากสถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน เช่น มูลนิธิชุมชนไท ได้เข้ามารณรงค์ให้เกิดกระแสการอนุรักษ์บ้านยาว และองค์ประกอบของชุมชน เช่น บ่อน้ำจืด ซึ่งได้ผลพอสมควร

ภาพที่ 21: (ซ้าย) ต้นตะแบก (กลาง) ต้นสะแกและ (ขวา) ต้นตะเคียนทอง

ภาพที่ 22: (ซ้าย) บ้านยาวที่ยังคงสภาพเดิม และ (ขวา) บ้านยาวที่มีการปรับการใช้งานเป็นที่พักนักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ การเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวใน เกาะลันตา ซึ่งมีนักท่องเที่ยวประมาณปีละ 100,000 คน มีผลให้ชุมชนตลาดศรียายาได้เปลี่ยนบทบาทเป็น แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีพิพิธภัณฑ์ชุมชน เกาะลันตา และตลาดศรียายาซึ่งมีบ้านยาวเป็นเป้าหมาย ด้านการท่องเที่ยวด้วย ขณะเดียวกันบ้านยาวหลายหลัง ได้ปรับการใช้งานเป็นร้านขายของชำ ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหารและเครื่องดื่ม เกสต์เฮาส์และบ้านเช่าราย เดือนของนักท่องเที่ยว กล่าวได้ว่า บ้านยาวได้ปรับการใช้งานในเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของเกาะลันตาในปัจจุบัน (ภาพที่ 22)

สรุปและเสนอแนะ

บทความนี้ ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของ ชุมชนศรียายา ซึ่งเป็นชุมชนวัฒนธรรมพหุสังคม ซึ่ง ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้แก่ อูรักลาโว้ย มุสลิม จีน และไทย ทำให้เกิดมรดกทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะ อย่างยิ่งด้านสถาปัตยกรรม “บ้านยาว” รวมทั้งอาคาร ราชการต่างๆ ที่เป็นอาคารไม้ รวมทั้งสิ่งก่อสร้างอื่นๆ เช่น อาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเกาะลันตาในปัจจุบัน ศาลเจ้าต้องอ่อง ศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ สะพาน และท่าเรือ รวมทั้งสภาพธรรมชาติของทะเล ภูเขา คลอง

ป่อน้ำ สวนสมรม และต้นไม้ใหญ่ องค์ประกอบของชุมชนเหล่านี้แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนศรีรายา ที่มีลักษณะเด่นที่ควรอนุรักษ์ไว้

ชุมชนตลาดศรีรายา ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนการคมนาคมทางน้ำเป็นทางบก เช่นเดียวกับชุมชนฐานน้ำตามลุ่มน้ำต่างๆ ของประเทศ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงอยู่ของชุมชน และมีผลต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีอัตลักษณ์ ดังนั้น แนวทางในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนด้านสถาปัตยกรรมที่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เทศบาลตำบลเกาะลันตา และชุมชนศรีรายาควรดำเนินการ มีดังนี้ คือ 1) การให้การส่งเสริมการอนุรักษ์บ้านยาวให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษา และนักท่องเที่ยว โดยการให้รางวัล ให้ประกาศเกียรติคุณแก่เจ้าของอาคารที่อนุรักษ์อาคารของตน 2) ส่งเสริมการรักษาองค์ประกอบชุมชนฐานน้ำให้คงอยู่เพื่อให้สามารถรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนต่อไป และ 3) การให้ความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้เกิดความตระหนักในกลุ่มคนในชุมชนในช่วงอายุต่างๆ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมกันรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของเกาะลันตาใหญ่ และทำให้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนที่มีพัฒนาการด้านประวัติศาสตร์อีกด้วย

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือจากคุณเลิศศักดิ์ กุลวิจิตรรังสี ที่ได้กรุณาประสานงานในการหาข้อมูลเอกสารชั้นต้น และการสัมภาษณ์ผู้รู้ที่ยังอาศัยอยู่ในชุมชนศรีรายา และย้ายออกไปที่อื่น เช่น ศาลาด่าน กระบี่ คลองท่อม และกรุงเทพมหานคร และขอขอบคุณภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่สนับสนุนงบประมาณการวิจัยในโครงการนี้

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

สมุดรายวันทำการ อำเภอเกาะลันตา 1 มกราคม พ.ศ. 2465-30 เมษายน พ.ศ. 2479

เอกสารสิ่งพิมพ์

กลั่น คงเหมือนเพชร และคณะ. 2554. **รองเง็งฝั่งอันดามัน : เนื้อหา รูปแบบ และการสืบสานทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.

ธนาครกรุงเทพ. 2550. พระกฐินพระราชทาน ณ วัดแก้วโกรวาราม พระอารามหลวง ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ วันอาทิตย์ที่ 11 พฤศจิกายน 2550.

นฤมล อรุโณทัย และคณะ. “เศรษฐกิจพอเพียงในสังคมบริโภคนิยม: ข้อสังเกตจากการศึกษาชุมชนอุ้งลางว้อย”. บทความนำเสนอในการสัมมนา Research Expo สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, 10 กันยายน 2550.

หอพระสมุดวชิรญาณ. เรื่องเที่ยวที่ต่างๆ ภาคที่ 5 ระยะทางเสด็จประพาสแหลมมลายูในรัชกาลที่ 5 รวม 3 คราว (ม.ป.ท.). (สมเด็จพระเจ้าน้องยา เจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ โปรดให้พิมพ์ในงานศพพระยาวิเชียรคีรี (ชม ณ สงขลา) เมื่อปีวอก พ.ศ. 2463, 2463.

สถาบันวิจัยสังคม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2554. **วารสารวิจัยสังคม ฉบับชาวเลอุ้งลางว้อย** 34, 2.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกระบี่. 2549. **มรดกทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตชาวเล**. (ม.ป.ท.).

สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2548. **อันดามันสุวรรณภูมิ**. กรุงเทพฯ : มติชน.

----- 2550. **แผนที่ประวัติศาสตร์ (สยาม) ประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

สุรเดช มั่นวิมล. 2550. “พิธีกรรมชุมชนลันตา ความภาคภูมิใจของท้องถิ่น”. ใน **ลันตาไปแล้วจริงหรือ**, 60-65. กรุงเทพฯ: มูลนิธิชุมชนไท.

“หนังสือที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบรอบ 100 ปี อำเภอเกาะลันตา”. 2544. (ม.ป.ท.).

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดกระบี่. 2549. **รายงานการศึกษาเพื่อการประกาศเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองเก่าศรีราชา อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่**. กระบี่: สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตรัง. 2548. **แลหลัง... เมืองตรัง**. ตรัง: สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติกระทรวงวัฒนธรรม.

อาภรณ์ อุกฤษณ์. 2554. “พลวัติการปฏิสัมพันธ์และชาติพันธุ์ธำรงของชาวเล และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆในเกาะลันตา จังหวัดกระบี่” **วารสารวิจัยสังคม** 34, 2: 62-92.

เอกสารเรื่อง “ตลาดศรีราชา” จากการบอกเล่าของโกยี่. (ม.ป.ป.). (ม.ป.ท.).

สัมภาษณ์

เกษม ตูลารักษ์. 2551. สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม.

เน้น ชัยสวัสดิ์. 2553. สัมภาษณ์, 17 มกราคม.

ประติล ไหวพริบ. 2551. สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์.

เลิศศักดิ์ กุลวิจิตรรังสี, 2556. สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน.

วินัย อุกฤษ. 2552. สัมภาษณ์, 25 กันยายน.

สุชุม อ่อนหวาน, 2551. สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์.

เอียด ช้างน้ำ. 2552. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.

เว็บไซต์

“เทศบาลตำบลลันตาใหญ่”. (ม.ป.ป.). [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://lantayaicity.go.th> สืบค้น 10 พฤษภาคม 2556.

Council of Europe. (n.d.). “Cultural heritage”. [Online]. Available: www://cae.int Retrieved May 14, 2013.

Livescience Journal. “Krakatoa”. [Online]. Available: www://livescience.com Retrieved May 12, 2013.

UNESCO. (n.d.). “Cultural heritage”. [Online]. Available: www://unesco.org Retrieved May 14, 2013.